

Examen HAVO 2026

tijdvak 1
dinsdag 5 mei
07.30 - 10.30 uur

Geschiedenis

Bij dit examen horen een bijlage en een uitwerkbijlage.

Dit examen bestaat uit 30 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 73 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Staatsinrichting

Het bestuur van onze eilanden in de koloniale tijd kan in drie periodes verdeeld worden:

periode 1: de Spaanse overheersing

periode 2: de W.I.C. periode en

periode 3: de periode na het faillissement van de W.I.C.

- 1p **1a** Noem het beginjaartal en het eindjaartal van periode 2.
- 2p **1b** Waar laat je de koloniale periode eindigen en dus ook het einde van periode 3? Leg ook uit waarom.

Onderstaande drie stellingen gaan over de bestuurs situatie op de eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen in **het koloniale tijdperk**.

Stelling 1:

Het bestuurscentrum van de zes eilanden, stond in de vroege W.I.C. periode op het eiland Sint Eustatius.

Stelling 2:

De Raad van Policie wordt met het Regeringsreglement van 1865 de Raad van Politie.

Stelling 3:

De gouverneur was in de W.I.C. periode de hoogste baas in de kolonie.

- 3p **2** Geef per stelling aan waarom deze **onjuist** is.

In de tijd van Koning Willem I waren er zorgen over de economie van de koloniën in de West, in relatie met de bestuurskosten die voor deze westelijke gebieden gemaakt moesten worden.

- 1p **3a** Geef aan welk besluit de koning nam om de bestuurskosten omlaag te brengen.
- 1p **3b** In welk jaar werd dit besluit genomen?
- 2p **3c** Licht met twee argumenten toe of het koninklijke besluit genoemd in vraag 3a succesvol was.

Gebruik bron 1.

Kort na de invoering van de Staatsregeling van 1936 werden er in het Gebiedsdeel Curaçao verkiezingen georganiseerd.

- 1p **4a** Geef aan (met bron) hoeveel interesse voor deze verkiezingen was.
- 2p **4b** Leg met een historisch argument uit waarom die interesse voor deze verkiezingen zo was.

In januari 1948 begon de Conferentie Nederland - Suriname – Curaçao, de Eerste Ronde Tafel Conferentie tussen Nederland en de West. Uiteindelijk leidden deze Rondetafelconferenties in 1954 tot het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden.

Voordat het Statuut getekend werd, werden er tussen 1948 en 1954 al meerdere staatsrechtelijke veranderingen doorgevoerd die de inwoners van de eilanden meer inspraak gaven.

- 2p **5** Noem twee van die staatsrechtelijke veranderingen.

Gebruik bron 2.

In zijn boek '*Beneden de wind, herinneringen aan Curaçao*' (1974) spreekt de auteur J. van der Walle vol lof over Moises Frumencio Da Costa Gomez.

- 2p **6a** Welke twee bijdragen van Da Costa Gomez aan de totstandkoming van het Statuut kun je in deze tekst herkennen?

- 1p **6b** Geef aan, zonder bron, welk van de drie grondbeginselen van het Statuut over autonomie gaat.

Tussen 1951 en 2010 hadden de Nederlandse Antillen een autonoom landsbestuur. De Antillen waren een gedecentraliseerde eenheidsstaat met federale trekken.

- 2p **7** Geef aan door welke regeling en op welke manier het bestuur gedecentraliseerd was.

De staatkundige verhoudingen tussen de landen binnen het Koninkrijk staan vastgelegd in het Statuut.

In onderstaand rijtje staat een aantal 'onderwerpen' die vastgelegd zijn in het Statuut.

- a Buitenlandse betrekkingen
- b Het Nederlandschap
- c Het onderwijsstelsel
- d Uitlevering van misdadigers

- 2p **8** Omcirkel, op je uitwerkbijlage, de letter van het onderwerp die niet in het rijtje hoort en geef ook aan waarom die niet in het rijtje hoort.

Stanley Brown keerde na zijn studie in Nederland terug naar Curaçao als onderwijzer. Hij viel onder de groep kritische jongeren en begon met zijn weekbladje Vitó.

- 2p **9** Leg uit onder welke politieke denkrichting Stanley Brown en zijn weekbladje Vitó vielen.

Gebruik bron 3.

1p **10a** Geef aan wat Nederland toen bedoelde met de woorden: '*donder op*'.

2p **10b** Verklaar, zonder bron, waarom Nederland toen die uitspraak deed.

De toestanden van 30 mei 1969 in Willemstad hebben de Arubaanse wens naar zelfstandigheid nieuw leven ingeblazen.

2p **11** Licht dit met twee argumenten toe.

Vanaf de jaren 90 van de 20ste eeuw werden verschillende referenda gehouden op de eilanden van de Nederlandse Antillen. Zo was er een referendum in 1993.

1p **12a** Geef aan wat een referendum is.

1p **12b** Geef aan wat het onderwerp van dit referendum was.

1p **12c** Geef aan wat de uitslag was van dit referendum.

1p **13** Wat is een belangrijk verschil tussen een parlementaire en een presidentiële democratie?

Kies één van de onderstaande opties, door op je uitwerkbijlage de juiste letter te omcirkelen.

A In een parlementaire democratie heeft de president meer macht dan het parlement.

B In een parlementaire democratie wordt de president rechtstreeks gekozen door het volk.

C In een presidentiële democratie is de uitvoerende macht volledig onafhankelijk van het parlement.

D In een presidentiële democratie is er geen scheiding der machten.

Nadat er op Curaçao of Sint Maarten verkiezingen zijn geweest, wordt het formatieproces opgestart.

Stelling:

Coalitievorming heeft een negatieve invloed op de controlerende taak van het parlement.

2p **14** Geef twee argumenten die deze stelling ondersteunen.

Klassieke grondrechten zijn in de tijd van de Verlichting ontstaan en waren bedoeld om de vrijheid van de burgers te beschermen tegen de grote macht van de staat. Met de ontwikkeling van de verzorgingsstaat ontstaan de sociale grondrechten.

2p **15a** Noem twee klassieke en twee sociale grondrechten.

2p **15b** Leg uit waarom sociale grondrechten juist overheidsbemoeienis vereisen.

Oorlog en vrede

Hieronder staan omschrijvingen (1 - 5) van vijf situaties in vijf Europese landen(a - e) die hebben geleid naar één van de oorzaken van de Eerste Wereldoorlog.

Omschrijving:

- 1 Het maakte zich grote zorgen voor de opbouw van de Duitse vloot.
- 2 Het wilde wraak na de verloren oorlog van 1870 en wilde Elzas en Lotharingen terug.
- 3 Het was heel sterk voor het panslavisme en wilde ijsvrije havens.
- 4 Het was bang en tegen het panslavisme.
- 5 Het boekte een grote overwinning in 1870 en was heel sterk voor het nationalisme.

Vijf Europese landen:

- a Duitsland
- b Engeland
- c Frankrijk
- d Oostenrijk-Hongarije
- e Rusland

2p **16a** Noteer, op je uitwerkbijlage, de juiste combinaties van omschrijving en landen door achter elk nummer (1 - 5) de daarbij passende letter (a - e) te noteren.

1p **16b** Welke landen vormden samen de twee bondgenootschappen van de Eerste Wereldoorlog?

Gebruik bron 4.

Deze prent verscheen na de Duitse inval van België.

2p **17a** Leg uit (zonder bron) dat België in het Schlieffenplan een sleutelrol speelde.

2p **17b** Leg met twee beeldelementen uit dat deze prent als propaganda gebruikt kan worden om de Britse oorlogvoering tegen Duitsland te stimuleren.

Gebruik bron 5.

De Eerste Wereldoorlog werd een wereldwijde oorlog, ondanks dat de meeste gevechten in Europa plaatsvonden.

- 2p **18** Geef twee rollen aan die kolonies van betrokken landen speelden in de Eerste Wereldoorlog.

Na de hyperinflatie van 1923 ging de Duitse overheid over op de Erfüllungspolitik: de manier waarop zij wilden laten zien dat Duitsland bereid was om de afspraken van het Verdrag van Versailles na te komen.

- 1p **19** Omcirkel, op je uitwerkbijlage, de letter van de afspraak die geen onderdeel vormde van de Erfüllungspolitik.
- A Duits lidmaatschap van de Volkenbond
 - B Het Briand-Kellogg Pact
 - C Het Verdrag van Locarno
 - D Het Verdrag van Rapallo

In april 1946 hield de Volkenbond officieel op te bestaan. Intussen waren de Verenigde Naties opgericht, die vaak worden gezien als diens opvolger.

- 2p **20** Leg uit wat een verschil is tussen de Volkenbond en de Verenigde Naties in hun mogelijkheden om op te treden tegen landen die zich niet aan internationale afspraken houden.

Veel historici vinden D-Day het belangrijkste keerpunt in de Tweede Wereldoorlog. Andere historici zien de Slag bij Stalingrad als belangrijkste keerpunt.

- 2p **21** Leg het belang van beide gebeurtenissen uit.

Gebruik bron 6.

Via een goed opgezet en efficiënt systeem werden miljoenen joden in Duitsland en joden in de door de Duitsers bezette gebieden, bijvoorbeeld Nederland, opgepakt en later gedood.

- 2p **22a** Geef aan (met bron) wat de Duitsers met de anti-Joodse maatregelen eerst wilden bereiken in Nederland en welke belangrijke rol de Jodenster daarin speelde.

- 1p **22b** Geef aan (zonder bron) op welke twee manieren de miljoenen joden stierven.

Op 10 mei 1940 werd door Gouverneur Wouters de Staat van Beleg ingesteld.

- 2p **23** Leg uit dat er een oorzaak-gevolg relatie bestaat tussen deze Staat van Beleg en het Chinezenincident.

Zoals afgesproken in de Conferentie van Jalta begon Stalin met het opzetten van zijn cordon sanitaire.

1p **24a** Geef aan wat Stalin bedoelde met cordon sanitaire.

2p **24b** Geef een politieke en een economische maatregel die de Verenigde Staten hebben genomen als reactie op het opzetten van die cordon sanitaire.

Eén van de volgende vier stellingen (a - d) over de Sovjet-atoombom in 1949 is **onjuist**.

- a De Amerikaanse nucleaire voorsprong bleef nog decennia bestaan.
- b De Sovjet-atoombom leidde tot een wapenwedloop tussen Oost en West.
- c De atoombom van de Sovjet-Unie maakte de Verenigde Staten voorzichtiger in hun buitenlandse beleid.
- d De Sovjet-Unie kreeg de technologie via spionage in het Manhattanproject.

2p **25** Omcirkel, op je uitwerkbijlage, de letter waarvan de stelling **onjuist** is en licht je keuze toe.

De onderstaande vijf gebeurtenissen (1 t/m 5) vertegenwoordigen vijf belangrijke ontwikkelingen tijdens de Koude Oorlog.

- 1 De Duitse deling
- 2 China wordt communistisch
- 3 De Korea-Oorlog
- 4 De Cubacrisis
- 5 De Vietnamoorlog

Hierna zijn vijf bijpassende beschrijvingen (a t/m e) bij die gebeurtenissen.

- a Een langdurige en bloedige strijd waarbij het Westen probeerde te voorkomen dat een regime met rode ideologie de overhand kreeg, maar uiteindelijk zonder succes.
- b Een confrontatie tussen Washington en Moskou in 1962 over kernwapens, die bijna tot een kernoorlog leidde.
- c Een gewapende strijd tussen noordelijke en zuidelijke gebieden, waarbij grootmachten als de Verenigde Staten en een communistische reus tussen 1950 en 1953 tegenover elkaar stonden in een indirect treffen.
- d Na de Tweede Wereldoorlog werd een land verdeeld in twee kampen met tegengestelde bestuursvormen; de hoofdstad werd een symbool van de wereldwijde tweedeling.
- e De internationale spanningen namen vanaf 1949 verder en verder toe, toen een tweede land via revolutie communistisch werd.

2p **26** Noteer, op je uitwerkbijlage, de juiste combinaties van gebeurtenis en beschrijving door achter elk nummer (1 - 5) de daarbij passende letter (a - e) te noteren.

De Vietnamoorlog leidde tot verdeeldheid binnen de Verenigde Staten.

2p **27a** Geef twee redenen waarom deze oorlog zo controversieel was.

1p **27b** Geef aan welke invloed dit op het Amerikaanse buitenlandse beleid in de jaren daarna had.

Bron: Fragment uit een toespraak van de Amerikaanse president Richard Nixon (1972).

“We moeten erkennen dat een nucleaire oorlog niet gewonnen kan worden en nooit gevoerd mag worden. Daarom zetten wij ons in voor onderhandelingen met de Sovjet-Unie om de wapenwedloop te beperken.”

1p **28** Welke van de onderstaande verdragen past **het beste** bij de intentie die Nixon in de bron uitspreekt? Omcirkel, op je uitwerkbijlage, de juiste letter.

- A De Camp David-akkoorden
- B Het Non-proliferatieverdrag
- C Het Warschaupact
- D SALT-1

In 1980 werd Ronald Reagan president van Amerika. Hij begon met een nieuwe ronde van bewapeningswedloop/herbewapening. Dit had een voordeel en een nadeel voor de economie van Amerika.

1p **29a** Geef aan wat het voordeel was voor de Amerikaanse economie.

1p **29b** Geef aan wat het nadeel was voor de Amerikaanse economie.

Brezjnev wilde als leider van de Sovjet-Unie niet achterblijven bij de nieuwe ronde van de Amerikaanse bewapeningswedloop en begon ook met de herbewapening van de Sovjet-Unie. Dat leidde tot ontevredenheid van de bevolking van de Sovjet-Unie.

2p **30** Leg uit waarom de bevolking ontevreden werd.